

GUNNAR PALM:

SKYMNINGSLANDET?

Att förutspå Västerlandets nedgång och fall har länge varit en favoritsport bland journalister. Oswald Spenglers "Untergang des Abendlandes" var ett känt exempel. Senare skribenter siktar särskilt på Västeuropa och tror sig se den kontinenten förlora betydelse. Liknande tankegångar ser man också hos historiker som borde begripa bättre.

Geoffrey Barracloughs "An Introduction to Contemporary History" (1964) – välkänd doktorandlitteratur vid svenska universitet – upprepar på minst tio ställen författarens drömmar om ett krympande Västeuropa. De utgör ett ledmotiv i boken. Kapitlet "The drawing of Europe" innehåller följande ord och exemplet kan mångfaldigas:

"The urban revolution in the Soviet Union and subsequently in China took place at a speed greater than ever witnessed before, and its result was to intensify the existing tendency for the economic centre of gravity to shift away from western Europe".

Barraclough borde ha kontrollerat

fakta hos någon nationalekonom. Snabbt hade han insett att verkligheten rör sig i motsatt riktning. Tabellen nedan visar hur EG-blocket höjer sin andel av världsekonomin; EG (12) betyder nuvarande tolv medlemsländer, för jämförelsens skull (DDR ingår inte).

1950	17 %	BNP i EG (12)
1960	19 %	som andel av
1970	20 %	hela världens
1980	26 %	BNP.
1990	28 %	(FN, Economist)

Andra ekonomiska mått ger samma bild. EG växer kontinuerligt snabbare än världsekonomin inom export och import, industriproduktion, patent och i varje fall tidvis inom den viktiga bilbranschen. Det finns enskilda grenar med annorlunda tendenser, t ex stål; "gamla" branscher flyttar ut till tredje världen – samtidigt som de minskar i betydelse – medan "framtidbranscher" uppstår i de redan rika länderna. Hur som helst är det mest allmänna måttet (BNP) otvetydigt. Den som invänder

att BNP inte mäter all ekonomisk aktivitet, har delvis rätt men bör betänka att denna svaghet avser alla år, varför den knappast påverkar tendensen.

Nu har världsproduktionen stigit varje decennium, räknat i volym. Det innebär att summan (100 % i tabellen) blir allt större. Den relativa förskjutningen över längre perioder är emellertid intressant, och det var den som Barraclough tog upp. Några naturliga följdfrågor inställer sig. Den första: om EGs vikt i världsekonomin stiger . . . och Japans ökar ännu snabbare . . . vilka regioner går bakåt, relativt sett?

Östeuropa förlorar mest; där sjönk faktiskt produktionen i *absoluta* tal under 1980-talet, för att därefter falla ännu brantare och i samtliga länder. Den andra förloraren heter USA, som visserligen höjer produktion och välstånd men gör det långsammare än världsgenomsnittet. Något liknande gäller USAs "kusiner", de råvaruexporterande Kanada – Sydafrika – Australien – Nya Zeeland. Tredje världen, däremot, rymmer både vinnare och förlorare (källorna är FN, Världsbanken, OECD, GATT, EG mfl och finns på varje bibliotek).

Andra följdfrågan siktar på EG. Hur kan denna lilla kontinent, med en stagnerande befolkning och "mogna" ekonomier, fortsätta att växa snabbare än världsekonomin? Bland orsakerna nedan väger den sista tyngst:

- marknaden för industrivaror växer betydligt snabbare än råvarumarknaden (drygt fyra gånger respektive två gånger i volym året 1960–90)
- i en allt mer sofistikerad världsekonomi betyder hög utbildningsnivå mer än tidigare; EG slår alla utom Japan
- fred gynnar alltid ekonomisk tillväxt, och EG var nära nog den enda regionen i världen som levde i fred hela perioden
- frihandel stimulerar näringslivet i alla länder som deltar – både via exporten och importen – och inget ekonomiskt block sänkte sina handelshinder lika drastiskt som EG.

Om Barraclough inhämtat upplysningar från sina nationalekonomikollegor och anlagt det femtioåriga perspektiv man kan begära av en historiker, hade han inte missat så grovt i sina förutsägelser. Den som läser hans bok kan inte undgå misstänka att han drevs av önsketänkande.

Med ovan redovisade ekonomiska data i bagaget, frågar man sig huruvida Västeuropa förlorar betydelse i andra avseenden (politik, kultur m m). Ligger "skymningslandet" i Bryssel, Paris, Milano och Frankfurt? Med hänsyn till den ekonomiska basens avgörande vikt för politiskt inflytande, måste man svara nej.